

вуличну дитину, яка не тільки реагує, як і колись, але, на власний подив, знову може вимовляти, здавалося, вже забуті звуки вулиці.

Характер людини визначається не безпосередньо середовищем, а через міжлюдські, емоційно забарвлені відносини і зв'язки, через які він проходить в умовах свого середовища. Людина - чутлива, вразлива стота, а не пасивний предмет, якому можна надати будь-яку форму, подібно шматку воску.

«Відволікаючись від лінгвістики, слід перш за все відзначити, що «Пігмаліон» - весела, блискуча комедія, останній акт якої містив елемент справжньої драми: маленька квітка добре впоралася зі своєю роллю знатної дами і більше вже не потрібна - їй залишається повернутися на вулицю або вийти заміж за одного з трьох героїв» [4, 12]. Глядач розуміє, що Еліза зробилася леді не завдяки тому, що її навчили одягатися й говорити як леді, а завдяки тому, що вона вступила в людські стосунки з леді і джентльменами в їхньому середовищі. У той час, як вся п'єса незліченними деталями переконує, що різниця між леді і квіткачкою полягає в їх поведінці, в тексті стверджується щось прямо протилежне: «Леді відрізняється від квіткачки не тим, як вона себе тримає, а тим, як з нею себе тримають» [1, 214]. Ці слова належать Елізі. На її думку, заслуга у перетворенні її в леді належить Пікерінгу, а не Хігінсу. Хігінс її лише дресирував, вчив правильно говорити і т. д. Це здібності, які можна легко придбати і без сторонньої допомоги. Ввічливе ставлення Пікерінга справило ті внутрішні зміни, які відрізняють квіткачку від леді. Повчальність п'єси полягає в синтезі - визначальним для людини є її суспільне ставлення до інших людей. Суспільне ставлення включає в себе дві сторони: поведінку і ставлення. Еліза з квіткачки стає леді завдяки тому, що одночасно з її поведінкою змінилося також і поводження з нею, яке вона відчула в оточуючому її світі.

Еліза в прагненні до праці і незалежності є втіленням нового ідеалу леді, який, по суті, нічого спільного не має із старим ідеалом леді аристократичного суспільства. Вона не стала графінею, як про це неодноразово говорив Хігінс, але стала жінкою, сила та енергія якої викликають захоплення. Знаменно, що навіть Хігінс не може відмовити їй у привабливості - розчарування і ворожість скоро перетворюються на протилежність. Він, здається, навіть забув про початкове прагнення до іншого результату і бажання зробити з Елізи графіню [3, 349].

«Пігмаліон» — п'єса не про любов, а про силу творчості, про духовне пробудження людини під впливом мистецтва, про можливість здобуття особистістю внутрішньої краси й свободи, вона «не повчає, а залишає читача перед вільним вибором» [5, 525]. Сам автор вважав її гімном фонетиці — науці, що входила тоді в моду. Він підняв важливі на той час для суспільства питання. У ній чужий текст піддається стилізації, пародіюванню, впливу парадоксу — і змінюється до невпізнанності. Це зробило п'єсу відомою.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Б. Шоу Повне зібрання п'єс у 6 томах. – М.: Мистецтво, 1980. – Т. 4. – С. 212 – 216.
2. Васильєв Є. М. «Усе-таки Галатеї не зовсім подобається Пігмаліон». Матеріали до вивчення комедії Б. Шоу // Всесвітня література і культура. – 2004. – № 1. – С. 7 – 12.
3. Давиденко Г. Й. Історія зарубіжної літератури ХХ століття: Навч. посібник. - К.: Центр учбової літератури, 2007 – С. 348 – 350.
4. Домановська Н. Від квіткачки до герцогині. Матеріали до уроку з вивчення п'єси Б. Шоу «Пігмаліон» (10 клас) // Зарубіжна література. – 2005. – № 11 (411). – С. 11– 12.
5. Зарубіжна література: Підруч. Для 10 кл. загальноосвіт. навч. закладів. – 4-те вид., перероб. і доп. – К.: Зодіак-ЕКО, 2004. – С. 497 – 525.
6. Майський І. Б. Шоу та інші спогади. - М.: Мистецтво, 1967. – С. 28.

Сович О.

Науковий керівник – доц. Боднар В. Т.

«МОРСЬКІ» РОМАНИ ФЕНІМОРА КУПЕРА

Джеймс Фенімор Купер (1789-1851) – класик американської літератури, історик природи, прозаїк, один із найвеличніших представників американського романтизму. Він зробив великий внесок у розробку жанру роману в США, започаткувавши такі його різновиди,

як історичний, морський, побутовий, пригодницький, фантастичний, сатиричний. Джеймса Фенімора Купера називають «американським Вальтером Скоттом», тому що він осмислив історію своєї молоді країни, створив національне обличчя американця, як в позитивному, так і в негативному сенсі. Власними творами Купер відкрив Америку для європейського читача. «Він був творцем того особливого типу романтичних творів, в яких комплексно розроблялися національні теми «кордону», історичної долі індіанських племен, американської природи і які до сьогодні не отримали чіткого термінологічного обґрунтування» [5, 557].

За життя Купер написав 33 романи, декілька томів публіцистичних творів і путівник нарисів, памфлетів, історичних розвідок. В історію світової літератури він увійшов як творець американського соціального роману, який представлений кількома різновидами, такими, як історичний, «морський» романи та про боротьбу індіанських племен.

Значне місце у творчості Фенімора Купера посідала тема моря. «Морський» роман є одним із різновидів пригодницького, сюжет якого насичений незвичайними подіями й характеризується їхнім несподіваним поворотом, великою динамікою розгортання. Для романів Купера характерні мотиви викрадення й переслідування, атмосфера таємничості й загадковості, ситуації припущення й розгадування. Вважається, що «морський роман», як жанр виник саме в Америці, адже вона була морською державою. Її торгівля, промисловість, сільське господарство, транспорт були пов'язані з мореплаванням, яке стало найпоширенішою професією. Моряки були майже у кожній сім'ї і тому «морське життя» ставало важливою частиною тогочасної дійсності. Такий же момент є і у автобіографії Купера. З 1806 він став матросом на торговельному судні «Стирлінг» і здійснив багатомісячне плавання до Англії та назад. «Це були важкі дні праці та випробувань для пещеного сина землевласника, дні змужніння й набуття безцінного досвіду моряцького життя, який так знадобився для уславлених морських романів Купера» [8, 358]. На судні Купер проплавав п'ять років, упродовж яких не тільки засвоїв морську справу, а й привчив себе до витримки і дисципліни. Всі вищезгадані факти біографії автора «Шпигуна» і «Лоцмана» допомагають краще зрозуміти становлення Купера-романіста, вибір ним тематики для його творів, особливості образів їх героїв, напрочуд глибоке і яскраве знання усіх подробиць життя морської служби тощо. Пригоди, що пов'язані з морем, звичайно відбуваються за участю головного героя в боротьбі американців за незалежність, і в цьому змісті морські романи темою близькі до історичних.

Отож, як бачимо, тема моря не випадково зацікавила письменника, адже цей образ був частиною його життя.

Як зачинатель морської теми, Купер є автором «Лоцмана» (1823), авантюрного роману про Джона Пола Джонса, американського флотоводця епохи війни за незалежність, «Червоного Корсара» (1828), «Морської чарівниці» (1830) та «Двох адміралів» (1842). Досвідом служби на флоті навіяна документальна «Історія флоту Сполучених Штатів» (1834). До морських романів пізнього періоду творчості письменника належать такі як: «На суші та на морі» (1844), «Джек Тір» (1845), «Морські леви» (1849), а також «Мисливець на бджіл» (1848). Вони свідчать про наростання песимізму, зацікавлення релігійними мотивами та містицизмом; одним із основних прийомів стає алегоричність оповіді та сюжету.

Першим і кращим серед «морських романів» Купера є «Лоцман». Цим романом Купер кинув виклик Вальтеру Скотту, який видав на той час дуже популярну книгу «Пірат». Відгукуючись про роман В. Скотта, Ф. Купер зауважив, що, на його думку, Вальтер Скотт не проявляє детального знання морського життя, а «створює лише ілюзію реальності. Але можна написати специфічно морський роман, такий, у якому море буде головним суб'єктом» [4, 53]. Боброва М.М. та Іванько С.С. відзначають, що саме з цієї суперечки виник задум першого морського роману Ф. Купера «Лоцман».

Роман «Лоцман, або Морська історія» побачив світ у Нью-Йорку в 1824 році і відразу ж був достойно зустрінутий широкою читацькою аудиторією США, в житті якої море відіграло суттєву роль. «Професійне знання морської справи, любов до моря і великий літературний талант Купера дозволили йому створити правдивий, романтично піднесений твір, що поклав початок морському роману не тільки в американській, але і в світовій літературі», — пише С.С. Іванько [4, 62].

Сучасники письменника впізнавали у Лоцмані добре відомого в ті роки американського морського офіцера Джона Поля Джонса, який прославився вдалими рейдами проти англійських кораблів. В романі змальовуються роки, коли Джонс вже не був на посаді. Письменник розповідає, що американські кораблі підбирають Лоцмана в заздалегідь домовленому місці на англійському березі. Виконавши своє завдання, Лоцман йде на маленькій шлюпці у відкрите море. Купер підкреслює романтичну таємничість і незвичність свого героя. Деякі американські критики дорікали письменнику в тому, що він так і не зрозумів, що розпливчасті зображення таємничість є недостатніми для створення героїчного образу. Лоцмана, людину без батьківщини, він хотів зобразити, як трагічного героя. Натомість вийшов байронічний герой, сповнений печалі, з насупленим чолом, таємничими потягами і вельми комічними манерами.

В романі «Лоцман» море — головний герой твору, але, як зазначає С. Іванько, це роман не тільки про моряків, але й про сувору морську стихію, про кораблі, про дружбу, про вірність і любов. В той же час це роман історичний, в якому описується боротьба молоді американської держави про свою незалежність [4, 59]. Герої роману борються і з ворогом, і з бурхливою стихією, і перемога в цій боротьбі дістається їм дорогою ціною. Вороже ядро обриває життя капітана, а розбурхане море захоплює в свою безодню рульового Довгого Тома Коффіна. Гинуть багато моряків, але лейтенанти Барстейбл і Гріффіт благополучно проходять через всі випробування, які випали на їх долю і повертаються на батьківщину разом зі своїми судженими Катрін і Сесілією. Ця морська експедиція – один з епізодів американської боротьби за незалежність. У цьому плані «Лоцман» може бути віднесений до числа історичних романів Купера, але автор відступає від конкретності, не дотримуючись історичних дат. Тому історія відіграє роль тла, на якому розгортаються пригоди персонажів, а море є найважливішим персонажем.

Отже, у першому морському романі Ф. Купера позначилися головні переваги романів цього типу – можливість створення динамічного, захоплюючого, надзвичайного, драматичного твору. Це робить його еталонним для інших романів цього типу. «Лоцман» (1823) – перша, ще боязка спроба Купера в сфері літературної мариністики. Безперечний успіх роману у читачів спонукав його зайнятися розробкою нового жанру, більш ґрунтовного [5, 558].

Через чотири роки на берегах Сени поблизу Парижа був написаний другий морський роман Купера «Червоний Корсар», який вийшов у світ в листопаді 1827 року в Парижі і Лондоні, а в січні 1828 року – в США. Літературними попередниками були Байрон зі своїм «Корсаром» і В. Скотт з «Піратами». Але образ Корсара у Ф. Купера виразніший, він наповнився більш конкретним історичним змістом, причому у виборі суспільного типу і обстановки письменник, як завжди, проявив «справді історичне чуття». Ф. Купер показує, як і в яких умовах створювалися характери, подібні до Лоцмана, як «шляхетні корсари» в жорстоких умовах неоголошеної війни з флотами всіх європейських держав намагалися своїми діями служити справі боротьби за звільнення колоній. У цьому творі Купер загострює увагу до особистості. У «Червоному Корсарі» – це герой, що кидає виклик і суспільству, і стихії. «Червоний Корсар – істинно національний, реалістичний тип неприборканого американця останньої третини XVIII століття», – вважає М. Н. Боброва [1, 65]. Це романтична, повна небезпечних пригод історія молодого англійського офіцера і його супутниць, яка переплітається з долею таємничого Червоного Корсара, чий корабель наводить жах на судна всіх країн.

До інших «морських» романів Купера належать: «Морська чарівниця». В центрі цього роману — пірат і контрабандист на прізвище Пінитель Моря. На фоні життя приморського містечка письменник розповідає історію викрадення і врятування двох дівчат, в яких приймає участь командир англійського крейсера «Кокетка» і командир контрабандного судна «Морська Чарівниця». До пізнішого періоду творчості письменника належить роман «Морські леви», в якому розповідається про пошуки піратських скарбів. Місто дії цих романів переноситься із Середземного моря до берегів Південної Америки, від берегів Мадагаскару до узбережжя Китаю.

Морський роман «Мерседес із Кастилії, або Подорож у Китай» (1840) – захоплююче оповідання про перше плавання Христофора Колумба за океан і відкриття Америки.

Отже, Ф. Купер створює новий літературний жанр – романтичний морський роман, яким здобуває світове визнання. Як історичний романіст, Купер – учень і послідовник Вальтера Скотта. Оригінальність його історичних романів визначається не тільки художньою своєрідністю, а самим матеріалом і трактуванням подій. Як автор морських романів Купер є продовжувачем англійської літературної традиції, таких творців «морського» роману, як Дефо, Свіфт, Смоллетт, що одержала подальший розвиток у творчості багатьох письменників Англії й США. Зокрема, такі корифеї цього жанру, як Герман Мелвілл і Джозеф Конрад, завжди завдячували урокам генія Фенімора Купера, який за словами Бальзака «кинув вас у відкрите море, одухотворив безкінечну ширину океану...» і який володів особливим талантом описувати море і моряків.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Боброва М. Н. Джеймс Фенімор Купер. Очерк жизни и творчества. — Саратов, 1967. — 211с.
2. Давиденко Г. Й., Чайка О. М. Історія зарубіжної літератури XIX – поч. XX ст.: Навч. Посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – с. 89-92
3. Зарубіжні письменники. Енциклопедичний довідник: У 2 т. – т.1 / За ред. Н. Михальської та Б. Щавурського. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2005. – с.810-812
4. Іванько С.С. Фенімор Купер. – М.: Мол. гвардія, 1990. – 268 с.
5. История Всемирной литературы: У 6-ти т. – т.6 / За ред. И. А. Тертеряна. – М.: Наука, 1989. – с.557-564.
6. Купер Дж. Ф. Красный корсар : Пер. с англ. Н. Рыковой и С. Майзельс / роман. — М. :Правда, 1988. – 384 с.
7. Купер Дж. Ф. На суше и на море. Лоцман : романы / Дж. Ф. Купер. — М. : Эй-Ди-ЛТД, 1994. — 400 с.
8. Наливайко Д. С., Шахова К. О. Зарубіжна література XIX сторіччя. Доба романтизму: Підручник. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2001. – с.358-369
9. Ружевич Т. М. Епопея Фенімора Купера про освоєння Нового світу та її герої // Т. М. Ружевич, Я. І. Ружевич // Всесвітня література та культура в навчальних закладах України: Всеукраїнський науково-методичний журнал. – К., 2007, – № 3, – с.38 – 40
10. Самохвалов И. И. Американская литература XIX века: очерк развития критического реализма // И. И. Самохвалов. – М.: Высшая школа, 1964. – 564 с.
11. Стулов Ю. В. Сто писателей США // Ю. В. Стулов. – Минск: Высшая школа, 1998. – 334 с.

Будівська К.

Науковий керівник – доц. Кушнір О.

РЕДАКЦІЙНА ПОЛІТИКА ГАЗЕТИ «ВІЛЬНЕ ЖИТТЯ» У 1990-1991 РОКАХ

У 90-ті роки ХХ століття тернопільська обласна газета «Вільне життя» зазнала численних змін. Причин для таких реорганізацій було декілька. Першою стали переломи в історичній долі України, партії та її періодики. Другою – призначення головним редактором видання Петра Федоришина, за головування якого газета і стала незалежним громадсько-політичним органом.

Актуальність дослідження визначається важливим суспільним значенням найпопулярнішої обласної газети «Вільне життя» і малодослідженістю теми.

Методологічну основу вивчення теми складають праці відомих українських журналістикознавців Владимірова В. М. [10], Михайлина І. Л. [12] та Москаленка А. З. [13].

Мета дослідження – проаналізувати організаційні та редакційні новації у газеті «Вільне життя» у 1990-1991 роках.

З приходом Петра Федоришина на головну посаду редакції газета змінюється в національному плані щодень на краще. Вже перший номер, підписаний ним, свідчив, що видання стає трибуною правди. Тут знаходимо матеріал про Всеукраїнський тиждень пам'яті жертв сталінських репресій і голодомору, загиблих у війнах та від чорнобильської катастрофи, ініціативу редакції написати Книгу пам'яті. З номера в номер подавалися полярні думки, списки реабілітованих, інформацію про байдуже ставлення до них на місцях, про вчорашніх «ворогів народу», про січових стрільців і привиди старих замків краю, відверте інтерв'ю з Євгенією Долинюк «Слава для мене була тягарем». Газета закликала оберігати пам'ятки минулого, шанувати духовні святині, бути гідними своєї України. Та й для Івана Мазепи,